

Až dopisy mi odkryly matčinu minulost

Americká spisovatelka **Anna Kirschnerová** patnáct let mapovala příběh své matky Saly Garncarzové, která strávila druhou světovou válku v pracovních táborech, mimo jiné v Žacléři. U příležitosti prvního českého vydání knihy „Salin dar“ poskytla autorka rozhovor LN.

JUDITA MATYÁŠOVÁ

LN Jak jste se dozvěděla o příběhu vaší matky? Vyprávěla vám o tom, co prožila za války?

Tohle téma bylo u nás v rodině tabu. Netušila jsem, proč nemám prarodiče z matčiny strany. Věděla jsem jen to, že matka pochází z polského Sosnovce. Řekla mi, že byla nejmladší z jedenácti dětí a že kromě ní přežily válku její dvě sestry. Kdykoliv jsem se jí ptala na podrobnosti, rozplakala se. Zdálo se, že tahle kapitola jejího života je uzamčená na deset zámků. Všechno se změnilo v roce 1991, kdy šla matka na operaci by-passu a jen tak mimochodem mi řekla, že mi chce něco dát. A to „něco“ byl poklad. Papírová krabice plná 352 pečlivě vyrovnaných dopisů, které si psala má matka s rodinou, kamarády. Ty dopisy opatrovala celou válku, podařilo se je zachránit a pak ležely dlouhé roky v té krabici.

LN A co vám tenkrát řekla?

Vlastně nic zvláštního. Jen mi chtěla dát šanci, abych se mohla ptát na to, co mě zajímá. Nevěděla jsem, kde začít. Kdo psal ty dopisy, jak je možné, že se dochovaly? Ze začátku jsem jim ani nerozuměla. Byly v němčině, v polštině nebo v jidiš. Nechala jsem je přeložit a s každým novým překladem jsem

Spisovatelka. Anna Kirschnerová nyní v Čechách vydává knihu o své matce Sale.

FOTO LN - ONDŘEJ NĚMEC

se dozvíдалa víc a víc. Postupně jsem zjišťovala, kdo je má matka, kdo je Sala.

LN Jaký byl Salin svět?

Velmi rychle mi bylo jasné, že Sala byla pořádná „divoška“. Nestal jí ten svět, který jí obklopoval, jejich dům, jejich ulice, ona chtěla prožít něco dobrodružného. Když v roce 1940 přišlo rodičům Saly předvolání, že mají poslat jednu z dcer, Raziel, do tábora, zdálo se, že to je nějaká zlomyslná hříčka osudu. Raziel byla introvertní, hlubavá dívka, která měla ráda svět knih a jen těžko by si zvykala na cizí prostředí. Šestnáctiletá Sala se proto nabídla, že půjde na místo Raziel do pracovního tábora. Původně to mělo být na pár týdnů,

a nakonec z toho bylo pět let po sedmi pracovních táborech. Poslední tři roky byla Sala v podkrkonošském Žacléři.

LN Bylo pro vaši matku těžké vzpomínat na všechny ty válečné příběhy?

Když mi dala své dopisy a konečně jsme si o nich povídaly, byla to pro ni úleva. Není jednoduché říct: Šla jsem tam a jini nepřežili. Pro matku to ale bylo také o tom, že chtěla předat svůj příběh do mých rukou. Vlastně ten příběh putuje dál i díky české filmařce Karin Venhauerové, která o Sale natáčí film.

LN Co vás nejvíc překvapilo na celém příběhu?

Hodně mě zaujalo, jak ošidná

může být lidská paměť. Párkrát jsme se kvůli tomu s matkou i pohádaly. Vyprávěla mi, že do tábora, kde byla, jednou přijel Mengele a vybíral mladá děvčata na lékařské experimenty. Byla si naprosto jistá, že to byl on. Ověřila jsem tu informaci u historiků a oni mi řekli, že to není možné, že to nemohl být Mengele. Matka se na mě zlobila, že jí nevěřím. Já to беру tak, že jedna věc jsou fakta a druhá její příběh. Mým hlavním zdrojem byly proto Saliny dopisy. Informace v nich se nemění, to jen naše paměť se proměňuje.

LN Sala zachránila sebe i svou sestru Raziel. Obě nakonec válku přežily. Jak dnes Sala vnímá to, že se obětovala?

Sala Kirschnerová

• **Narodila se** v roce 1924 v polském Sosnovci jako Sala Garncarzová (na snímku ze 40. let minulého století).

• **Za války** šla na místo své sestry do pracovního tábora. Strávila tam pět let, z toho tři roky v podkrkonošském Žacléři.

• **Po válce** se provdala za amerického vojáka Sidneyho Kirschnera. Měli spolu tři děti, dcera Anna (60) je spisovatelka. Nyní žije v New Yorku a na Floridě.

Bere to naprosto pragmaticky. Nikdy si to s Raziel navzájem nevyčetaly, prostě se to stalo. Fakt je ten, že pro Raziel bylo asi dost těžké pochopit, co Sala v lágrech prožívá. V dopisech, které Raziel sestře psala, je znát, jak dogmaticky lpěla na určitých zákonech, neustále Salu nabádala, jak se má chovat, jenže v lágru nebylo možné lpět na pravidlech, která existovala venku.

LN Je složité zaujmout mezi tolika příběhy o holocaustu právě tím o Sale?

Samozřejmě existuje tisíce příběhů. Každý je unikátní, ten můj je o málo známých osudech těch, kteří žili v pracovních táborech, a navíc obsahuje autentické dopisy. Re-

akce na mou knihu jsou různé, v Americe si řada lidí myslí, že válka rovná se Osvětim. Nechtějí slyšet, že byla i jiná místa.

Zvláštní situace je v Polsku. V knize popisují situaci, kdy se v jednom polském městě musely shromáždit tisíce Židů. Stáli tři dny na fotbalovém stadionu, bylo úmorné vedro, děti křičely, lidé byli unavení. Poláci, kteří žili v okolních domech, to pozorovali... Nechci nikoho soudit, ale fakt je ten, že v Polsku se často setkávám s tím, že si lidé nechtějí připustit, že i tohle se dělo.

LN A jaké jsou reakce v Čechách, konkrétně v Žacléři, kde Sala prožila tři roky?

Lidé v Žacléři se snažili Sale a dalším vězňům, kteří pracovali v táboře na okraji města, pomáhat. Ulehčovali jim tu nelehkou situaci. Je to pro mě trochu záhada, proč se město Žaclěř o tuhle historii příliš nezajímá. Můj příběh už vyšel v sedmi zemích po celém světě, Saliny dopisy jsou ve sbírce New York Public Library a až nyní vychází kniha zde v Čechách. Situace se zlepšuje, město Žaclěř se rozhodlo podpořit české vydání mé knihy.

LN Existuje ještě nějaká záhada kolem Salina příběhu?

Mojí matka mě neustále překvapuje tím, jak se dívá na svět okolo sebe. Velmi zvláštní zážitek mám z premiéry divadelní hry, která je inspirovaná Saliným osudem. Když jsem to představení viděla, bylo to úžasné a zároveň velmi emotivní. Bála jsem se, jak bude matka reagovat. Na další představení jsme šly spolu. Seděly jsme vedle sebe a já se zase rozplakala, tak jako při premiéře. Matka se na mě nechápavě podívala a říká: „Jsi v pořádku? Neplač, však je to jen hra.“ A v tu chvíli jsem věděla, že ona to tak prostě bere. Její život je její svět a tohle je prostě jen divadlo.